

El nou estudi PISA torna a posar en relleu els dèficits respecte a la comprensió lectora dels nens a les escoles d'Espanya. Certament, algunes comunitats, com Catalunya, han obtingut millors resultats, però això no implica que aquí no hi hagi feina a fer. Llocs com Alemanya –país on jo estic treballant i que, per tant, conec millor– han obtingut un bon resultat, però alhora han posat en evidència deficiències importants en el sistema educatiu per una gran part de l'alumnat. Aquest no és el lloc per comentar el procés de les escoles alemanyes, però ho esmento perquè arrel d'això en aquest país s'ha obert des de fa uns anys una discussió molt fructífera sobre mètodes pedagògics i eines didàctiques que fomentin la lectura entre els nens. I aquest és el tema sobre el qual vull escriure en aquest article.

De fet, ja molt abans que els estudis PISA ho confirmessin, tot aquell que treballava amb nens i joves tant a Catalunya com a Alemanya era conscient del fet que els alumnes llegeixen molt poc i que, si ho fan, tenen molts problemes per entendre el que llegeixen. Per això els mestres i professors estan buscant formes de treballar que ajudin a superar aquesta situació, i no es pot negar que en els darrers temps s'han desenvolupat diferents eines didàctiques que tenen com a objectiu fomentar la comprensió lectora.

Quan el nen llegeix no sols rep informació, sinó que comprèn aquesta informació recodificant-la des de la seva pròpia personalitat, des del seu propi món

Hi ha però una qüestió prèvia que cal plantejar-se abans de poder avaluar aquestes eines pedagògiques. Fins que no sapiguem realment a què anomenem "lectura", què és "comprensió lectora", no podrem valorar ni qualificar quins mètodes de treball són més adequats.

Llegir un llibre no és rebre informació sobre una història, conèixer unes aventures. Quan un nen agafa un llibre, el menys important és

la història que aquest li explica, ja que quan el nen llegeix no sols rep la informació que l'autor vol donar-li, sinó que comprèn aquesta informació recodificant-la des de la seva pròpia personalitat, des del seu propi món. En aquest acte de recodificació, el nen interpreta el text de forma que en crea un de nou i alhora entra en un procés de creació de si mateix i del món que l'envolta. En aquesta creació, el nen dóna llenguatge a allò que sent i a allò que veu, la qual cosa li permet prendre consciència d'ell mateix i del que l'envolta. D'aquesta manera, el nen creix i es desenvolupa com a persona conscient i, a partir d'aquí, responsable.

Walter Benjamin deia que quan un nen llegeix, mai no es limita a desxifrar el sentit del text de forma receptiva, sinó que la lectura és sempre productiva, és una traducció. Però ell entén la paraula alemanya "traducció", "Übersetzung", en el seu sentit literal, com a "über-setzen", la qual cosa significa "portar a l'altra riba". És a dir, que el nen agafa el text original per portar-lo cap al seu propi món. I, en aquest trasllat, ell mateix va canviant, i amb ell canvia la seva forma d'entendre el que l'envolta, en un cercle hermenèutic de comprensió.

Les eines didàctiques que s'han desenvolupat per fomentar la comprensió lectora han de

potenciar aquesta forma de lectura com a creació. Si sols es limiten a informar sobre l'argument, no s'aconseguirà aquesta "traducció" en el sentit de Benjamin. Per exemple, mirar una pel·lícula mai no substitueix la lectura d'un llibre. En una pel·lícula és la càmera qui decideix on s'ha de posar l'atenció, en què t'has de fixar. El director et dóna la seva interpretació de com són els personatges i paisatges... El director dirigeix, la càmera guia, però el nen sols rep passivament la informació.

El que ens calen són eines didàctiques que fomentin la comprensió dels textos literaris. Però si partim de la definició anterior de lectura, està clar que cada nen ha de fer el seu procés personal. Un mètode de treball que plantegi per a tota una classe alhora un ritme i uns resultats a assolir no pot fer res més que analitzar la informació que dóna l'autor, reproduir la història, però el nen no podrà entrar en el seu propi procés de traducció i creació.

El primer que cal és motivar el nen a llegir. Però no que sols llegeixi les lectures obligatòries de l'escola, sinó que descobreixi el món dels llibres, que es deixi fascinar per les històries i els mons que li ofereixen. Per això cal que les eines didàctiques que es fan servir a l'escola valorin també allò que el nen llegeix a casa en les seves estones lliures. Per aconseguir-ho hi ha programes d'ordinador com ara Xim i Xesca, gràcies al qual els nens reben punts si responen a les preguntes que el programa els fa respecte als llibres que llegeixen. Entrant en el programa, el professor pot saber en tot moment què ha llegit cadascun dels nens i si ha entès els llibres, amb la qual cosa té la possibilitat d'incentivar-lo a seguir treballant a partir del que ha llegit. Alhora, els pares coneixen què ha llegit el nen, i d'aquesta manera poden motivar-lo a seguir. Cito l'exemple de Xim i Xesca perquè a més aquest programa planteja unes preguntes respecte al llibre que no es limiten a comprovar si el nen ha rebut la informació adequada, si s'ha fixat en dades

concretes –com fa un programa alemany molt semblant anomenat Antolin–, sinó que són sempre preguntes que es refereixen al sentit de la novel·la, a les emocions dels protagonistes, a la seva forma d'entendre el món.

Programes com aquest són una eina de treball de valor inqüestionable a partir de la qual el professor pot seguir treballant a classe per motivar els nens a seguir aprofundint en el que han llegit de forma individualitzada. Així, aquest programa és una eina de diagnòstic per als mestres que permet saber el nivell de coneixements de cadascun dels nens, els seus interessos i les seves dificultats en la comprensió de la lectura. Amb aquesta informació, el mestre pot proposar tasques com la redacció de texts, l'escriptura d'històries noves, etc., tasques que cada nen pot dur a terme al seu ritme i segons els seus interessos. Si a més aquests texts serveixen perquè cada alumne elabori un dossier personal amb el material escrit a partir de les lectures que ha fet, el mestre tindrà la seguretat que els seus alumnes hauran treballat de forma acurada i creativa, els nens treballaran motivats perquè se'ls reconeix i valora la tasca feta, i a partir d'aquí donaran un valor a la lectura que –sens dubte– anirà més enllà dels anys passats a l'escola. I fins i tot goso dir –parafrasejant Benjamin– que d'aquesta manera seran millors ciutadans, més conscients i més responsables.

Més informació a www.ximixesca.com

Dra. Maria Mateo i Ferrer
Professora a l'Oberstufen Kolleg
de la Universitat de Bielefeld (Alemanya)